TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 7, Sayı: 26, Eylül 2020, s. 21-41

Dr. Sedat ALTUNKANAT

Milli Eğitim, Din Bölümü, dinlertarihi_33@hotmail.com

İLAHİ DİNLERDE İLK VE SON MESAJLAR

Özet

Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet olarak bilenen ilahi dinler, dünyada en çok inananı bulunan monoteist dinlerdir. Bu dinlerin kutsal kitapları, insanlık tarihini derinden etkilemiş, aynı zamanda şekillendirmiştir. Ancak her dinin müntesibi kendi kutsal kitabını tanıdığı kadar aynı kaynaktan gelen diğer kutsal kitaplar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığından dolayı bu dinler arasında bazı problemler ortaya çıkmaktadır. İlahi dinlerin günümüzde mevcut olan kutsal kitaplar objektif bir şekilde incelendiğinde bu problemin ilahi dinlerin kutsal kitaplarından kaynaklamadığı bilakis bu dinlere inananların, kutsal kitapları kendi filolojik ve sosyo-kültürel değerleriyle yorumlanmalarından kaynaklı olduğu görülecektir. Bu makalemizde, ilahi dinlerin ilk ve son mesajlarını karşılaştırmakla ilahi din müntesiplerinin birbirlerini daha iyi tanımasına katkı sağlayacağı kanaatindeyiz. İlahi dinlerin ilk ve son mesajlarını incelerken bunlar arasında bir tarihsel tekâmülün olduğunu müşahade ettik. İlahi dinlerin son kitabı Kur'an-ı Kerim'in kendinden önceki ilahi kitaplara atıfta bulunması ve bu kitaplardaki bazı bilgileri onaylaması ve bazı yanlış inanışlardan bahsetmesi bu görüşümüzü doğrular niteliktedir. Ayrıca ilahi dinlerin bazı hükümlerine baktığımızda bunların birbirlerini tamamlar nitelikte olduğu gibi, kendinden önceki bazı hükümleri nesh ettiğini de görmekteyiz. Günümüzde ilahi dinlerin kutsal kitaplarının insanlığa sunmuş olduğu ortak değerler kutsal metinlerin redaksiyon tenkitleri yapılarak yeniden ortaya konabilir. Bu makalemizde, Tarih boyunca savaşların nedeni olarak gösterilen dinlerin, artık savaşların değil, insanların dünyada barış ve kardeşlik içinde yaşamalarını sağlayacak ilkelerin kaynağı olduğunu gösterecektir. Böylece hem ilahi dinlerin müntesiplerinin hem de bütün insanların kaynaşma ve dayanışmasını temin edecektir kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Tevrat, İncil, Kur'an-ı Kerim, Mesaj

THE FIRST AND LAST MESSAGES OF DIVINE RELIGIONS

Abstract

Divine religions, known as Judaism, Christianity and Islam, are the most believed monotheist religions in the world. The scriptures of these religions have deeply influenced the human history and have also shaped it. However, some problems arise between these religions, since the disciples of every religion do not have enough information about other scriptures coming from the same source as well as their own scripture. When the holy books of divine religions are examined objectively, it will be seen that this problem does not originate from the holy books of divine religions, but it is seen that those who believe in these religions are interpreted by their philological and socio-cultural values. In this article, we believe that comparing the first and last messages of the divine religions will contribute to the recognition of the divine religion members. While examining the first and last messages of divine religions, we observed that there is a historical evolution between them. The fact that the last book of the divine religions, the Qur'an, refers to the divine books before it confirms some information in these books and mentions some false beliefs. Also, when we look at some provisions of divine religions, we see that they complement each other, as well as revoking some of the preceding provisions. Nowadays, the common values of the holy books of divine religions can be revealed to humanity by redacting criticism of the scriptures. In this article, it will show that the religions, which have been shown as the cause of wars throughout history, are no longer the source of wars but the principles that will enable people to live in peace and brotherhood in the world. Thus, we are of the opinion that a good understanding of the divine books of the holy books will ensure that both the followers of the divine religions and all the people will be in solidarity.

Keywords: Torah, Bible, Quran, Message

GİRİŞ

TEVRAT KİTABI'NIN İLK VE SON MESAHLARI

İlahi kitapların ilki olan Tevrat'ın ilk kitabı Tekvin, kâinatın ve insanın yaratılışıyla başlar. Bu yaratılış hadisesi kâinatın yaratılışıyla başlayıp Nuh Tufanı'na kadar devam eder. İlahi bir kitabın yaratılışıyla başlaması Tanrı'nın yüce kudretine dikkat çekmek olabileceği gibi, Tanrı'nın insana yaşadığı âlemi tanıtmaması olarak da değerlendirilebilir. Aynı zamanda Tanrı'nın yaratılıştaki kronolojik bir tarihi gelişmeyi dikkate aldığı da düşünülebilir.

Tekvin Kitabı'nda kâinatın ve insanın yaratılışıyla ilgili iki farklı metin¹ bulunmaktadır. Birinci yaratılış metinde önce ışık, sonra gökler, daha sonra yer, yerdeki bitkiler, yıldızlar balık

¹ Katolik Richard Simon (1638-1712), Spinoza'nın tespitlerinden hareket ederek 1678'de (Histoire Critique du vieux Testament) adlı ilk tenkit çalışmasında Simon, Tevrat'ın birinci bölümünde, Tevrat'ın İbranice metinde yapılan değişiklikler üzerinde durmuş ve Tevrat'ın tamamının Hz. Musa'ya ait olamayacağını delilleriyle ispat etmeye çalışmıştır. Simon, bu görüşleriyle daha sonra geliştirilecek olan doküman teorisinin ilk tohumlarını atmıştır. XVIII. Yüzyılda Alman Rahibi H.B. Witter ile Alman J.G.Eichorn ve Fransız tıp doktoru Jean Astruc (1684-1766), Tevrat'ta iki farklı kaynak tespit etmiştir. XIX yüzyıldan itibaren bu iki kaynak teorisi daha geliştirilip dört kaynak teorisi

ve kuşlar, kara hayvanları yaratılmış ve son olarak da insan yaratılmıştır.² İkinci yaratılış metninde ise, önce gökler ve yer yaratılmakta, daha sonra insan, insandan sonra da bitkiler ve hayvanlar yaratılmaktadır.³ Bu iki yaratılış metni arasında bazı çelişkiler mevcuttur.⁴

İncilleri incelediğimizde, Tevrat'taki gibi kâinatın ve insanın yaratılışıyla ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmaz. Hristiyanlar kendi kitapları olan Yeni Ahit'i Yahudilerin kutsal kitabı olan Eski Ahit'in devamı olarak kabul ettikleri için Eski Ahit'teki yaratılış olayını kabul etmektedirler. Eğer ilahi kitapları birbirini tamamlayan kitaplar olarak kabul edersek veya Tanrı'nın insanla olan ilişkisini tarihi bir süreç içinde ele alırsak o zaman Tanrı, Musa'ya bildirdiği yaratılış olayını İsa'ya tekrar bildirme gereği duymamış ve insanlığın ulaşmış olduğu seviyeden vahye devam etmiştir diyebiliriz. Ancak böyle bir iddiada bulunduğumuz takdirde, tekâmülün son halkası olan Kur'an-ı Kerim'de Tanrı'nın yeniden yaratılış olayını zikretmesini izah etmek zorlaşmaktadır. Bu düşünceden hareketle şöyle bir sonuca ulaşabiliriz. Tanrı vahyini insana bildirirken zamana ve sosyo-kültürel yapıya uygun koşullara göre şekillendirmektedir.

ortaya atılmıştır. Buna göre Tevrat'ın içinde farklı zaman ve coğrafyada ortaya çıkan yer, Tanrı isimleri, üslup ayrılığı, tekrarlar, çelişkiler, anakronizm ve parantez içi açıklayıcı cümleler göz önünde bulundurularak Tevrat'ın dört farklı kaynaktan derlenip meydana getirildiği ileri sürülmüştür. Bunları A,B,C,D harfleriyle adlandırmıştır. A (Elohist), Bu kaynaktan Tanrı ismi "Elohim" kullanılmaktadır. B (Yahovist), Yahovist kaynaktan Tanrı ismi "Yahve" geçmektedir. A ve B ortak olduğu C (Priestly Code) metni, Tekvin 7/20,23, 24'te ortaya çıkan değişik kaynaklar bulunmaktadır. İlgisiz metin ise D (Deuteronomy) metnidir. İsrail dışında bir kaynaktır. Jean Astruc, Musa'nın bu dört kaynaktan haberdar olduğunu, fakat daha sonraları birinin bu dört anlatımı karıştırıp tek bir anlatım haline getirdiğini ileri sürmüştür. Kitab-ı Mukaddes araştırmaları yapan önemli isimlerden biri de Julius Wellhausen(1844-1918)'dir. Wellhausen hipotezi diğer modern hipotezlerin üzerine temellendirilerek bina edilmiştir. O'na göre Tevrat'ta dört temel edebi kaynak olduğu bu kaynaklar JEPD ya da dokümanter hipotezi olarak adlandırılmıştır. Bu dört kaynak genellikle Yahvist(J), Elohist (E), Ruhban (P), Tesniye (D) sembolleri ile belirtilmektedir. Bkz. Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, Pınar Yayınları, III. Baskı, İstanbul, 2010, ss.51-54; Kürşat Demirci, Dinler Tarihinin Meseleleri, İnsan Yayınları, İstanbul, 1997, s.45; Mustafa Yiğitoğlu, Hz. Musa'ya Atfedilen Kitapların Farklı Redaksiyonları, The Journal of Academic Social Science Studies, Volume5, Issue7, P.809-817 December,2012, ss.812-814; <https://İslamansiklopedisi.org.tr/tevat>

² Tekvin, 1:1; 2:1-3

³ Tekvin, 2:4-25

⁴ Kitab-ı Mukaddes incelemeleri sonucunda dört farklı redaksiyondan bahsedilmektedir. Bu dört farklı redaksiyon metni bulunmaktadır. Bunlar Yahovist, Elohist, Ruhban ve Tesniye metinleridir. Yaratılış konusu Yahovist ve Elohist metinlerde geçmektedir. Bu metinlerin ilki olan Yahovist metin, Davut ve Süleyman dönemi ile ilişkilendirmektedir. Bu metnin Yahuda bölgesinde yazıldığı düşünülmektedir. Yahovist metin, Yaratılış 2/4 babıyla başlamakta ve burada yaratılış ile Mısır'dan çıkış hadiseleri anlatılmaktadır. En eski kaynak olarak bilinmektedir. Bu metinde Tanrı devamlı Yahve olarak zikredildiği için Yahovist olarak adlandırılmıştır. Yahovist metin, resimler ve grafiksel bir dil ile Yahve bariz biçimde, antropomorfik unsurlar kullanılarak, tasvir edilmektedir. Yahovist metin genel olarak itibarıyla kâhinlerin konumlarını vurgulamak, halk üzerindeki etkilerini hissettirmek güneydeki mabedin dini önemini belirtmek gayesi ile yazılmış olabilir. Bunu nedeni ekonomik olarak güçlü olma isteği olabilir çünkü Yahudiler açısından ehemmiyetli olan mabette kurbanların sadece bu kutsal mekânda kesilmesi ve mabedin imarı, ihyası ve bakımları için Yahudilerin mabede vermiş oldukları maddi yardımlar önemlidir. Mabede yapılan bu gibi yardımlar neticesinde mabedin devamlılığı da sağlanmış olmaktadır. Ayrıca bu metinlerde Harun'un pozisyonu Musa'nunkinden çok daha farklıdır, bunun temeli Harun'un güneydekilerin atası olmasıdır. Bu metinde Yahve milli bir Tanrı'dır.

Elohist Metin, Süleyman'ın vefatı sonrası kuzeyde kurulan krallıkta M.Ö. 750 civarında yazılmıştır. Elohist metin Yaratılış 15.Bölümün içerisinde İbrahim'i anlatan rivayetle başlamaktadır. Elohist metinlerde kuzey kesimde cereyan eden olaylar anlatılmaktadır. Bu metinde Tanrı genel olarak kâinatın yegane yaratıcısı, sahibi olarak metafiziksel terimlerle tasvir edilmektedir. Elohist metinde güneydeki ifadelerin aksine, mabedin dışında kurbanların ve adakların herhangi bir mekânda sunulabileceği vurgulanmaktadır. Bu metinde, Musa'nın Şilo'dan olması, "On Emir" levhalarını barındıran Ahit Sandığı'na ev sahipliği eden Mişkan'ın (Çadır mabet) bulunması önemli konulardır. Bu iki metnin Musa'dan 400 yıl sonra yazıldığı düşünülmektedir. Eski Ahit tamamlanması M.Ö.1200-100 arası yaklaşık bin yılda fazla sürmüştür. Bkz. Hikmet Tanyu, (1966), Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları, İlmi İnceleme ve Tenkid, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.1, Say.1, Ankara, ss.95-124; Yaşar Kutluay (2001), İslam ve Yahudi Mezhepleri, Anka Yayınları, İstanbul, ss.163-172; Mustafa Yiğitoğlu, Hz. Musa'ya Atfedilen Kitapları Farklı Redaksiyonları, ss.812-814; <https://İslamansiklopedisi.org.tr/tevat>

Ancak şunu ifade edebiliriz ki; tekâmülcü nazariyelere göre, Kur'an-ı Kerim'deki yaratılış ayetleri Tekvin Kitabı'ndaki yaratılış ayetlerinin gelişmiş şekli olabileceği ifade edilebilir.

Kur'an-ı Kerim'deki yaratılış olayı, Tekvin Kitabı'nda zikredildiği gibi belli bir bap ve bölümde anlatılmamıştır. Yaratılışla ilgili ayetler farklı surelerde zikredilmiştir. Bu ayetlere baktığımızda, Tekvin Kitabı'ndaki yaratılış metinlerinde ortak bazı özellikler olduğu gibi, birbiriyle çelişen bilgilerin olduğu görülür.

Tevrat, Tanrı'nın kâinat ve içindekilerin yaratılışlarının altı günde yarattığını haber vermektedir. Kur'an-ı Kerim'de bu bilgiyi tastik eder. *“Rabbimiz gökleri ve yeryüzünü altı günde yaratmış olan Allah'tır.”*⁵ Ancak “gün” kelimesinin mahiyeti her iki dinin âlimleri tarafından farklı yorumlanmıştır. Yahudi âlimlerinin bazılarına göre bu süre uzun bir zaman olabileceği gibi yirmi dört saatlik bir zaman dilimi de olabilir.⁶ Bazı İslam müfessirler ise, “gün” kelimesini uzun devreler ve çağlar manasında tefsir etmişlerdir.⁷ Her iki dinin âlimleri her ne kadar buradaki “gün” kelimesinin mahiyetini farklı yorumlasalar da, altı günlük zaman her iki kitap tarafından kabul edilmiştir. Burada şöyle bir sonuca ulaşabiliriz. İlahi kitaplarda birbirini onaylayan bazı bilgilerin mevcut olduğunu ancak bunların mahiyetinin zamanın koşullarına göre tekrar yenilendiğini söyleyebiliriz.

Tekvin Kitabı'nın birinci yaratılış metninde yaratılışın ilk maddesi “su” olduğu bildirilir. *“Yer boştu, yeryüzü şekilleri yoktu;engin karanlıklarla kaplıydı. Tanrı'nın Ruhu sular üzerinde dalgalanıyordu.”*⁸ İkinci yaratılış metninde ise yaratılışın ilk durumu “susuz boş topraklar” olarak tanımlamaktadır. *“Rab Tanrı, göğü ve yeri yarattığında, yeryüzünde yabanıl bir fidan, ot bile bitmemişti. Çünkü Rab Tanrı henüz yeryüzüne yağmur göndermemişti. Toprağı işleyecek insanda yoktu.”*⁹ Tekvin kitabındaki bu metinler arasındaki bu farklılığın Tekvin Kitabı'nın birçok kişi tarafından ayrı ayrı zamanlarda yazılmasından kaynaklandığı söylenebilir. Birinci yaratılış metninde ilk yaratılışın “sular kaosu” olarak tanımlanmasının Eski Mezopotamya inanışlarına benzemektedir. İkinci yaratılış metninde ise yaratılışın ilk durumun “susuz boş topraklar” olarak betimlenmesi, İsrailoğulları çölde ayrı ayrı kollar halinde hareket edişlerinden ve bu yaşayışın kutsal metinlere yansımından kaynaklanmaktadır.¹⁰

Kur'an-ı Kerim de ise yaratılışın ilk durumu bir “duman” (gaz) şeklinde olduğu bildirilmiştir. *“Allah sonra duman halindeyken yöneldi; sonra ona ve yer için buyurdu ki: İsteyerek veya istemeyerek geliniz onlarda isteyiciler olarak geldik, dediler.”*¹¹ Kur'an-ı Kerim'deki bu bilgi günümüz modern yaratılış teorileriyle de örtüşmektedir.¹²

Tekvin Kitabı, ilk yaratılışta göklerin ve yerin bitişik olduğunu daha sonra Tanrı'nın gökleri ve yeri birbirinden ayırdığını bildirir. *“Tanrı, suların ortasında gök kubbe olsun, suları birbirinden ayırsın diye buyurdu. Ve öyle oldu. Tanrı kubbeyi yarattı kubbenin altındaki suları*

⁵Bkz. Araf, 54; Secde,4; Yunus, 3; Hud,7; Furkan,59; Tevbe,12; Kaf, 38

⁶ Schultz Samuel, Kutsal Kitap Araştırması Eski Anlaşmaya Giriş Yasa ve Tarih, Yeni Anlaşma Yayınları, İstanbul, s.15

⁷ Mevdudi, Tefhimu'l Kuran, İnsan Yayınları, C.2, İstanbul, s.39

⁸ Tekvin, 1:2

⁹ Tekvin, 2:4

¹⁰ Esinoğlu Birant, Dinlerin Gizemi, Ceylan Yayıncılık, İstanbul, s.99

¹¹ Fussilet, 11

¹² Bkz. Ulutürk Veli, Kur'an-ı Kerim'de Yaratma Kavramı, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995, s.84; Bucaille Maurice, Kitab-ı Mukaddes, Kur'an ve Bilim, T.Ö.V. Yayınları İzmir, s.220

üstündeki sulardan ayırdı. Ve Allah kubbeye gök dedi. Ve akşam oldu sabah oldu ikinci gün oluştu.”¹³ Kur'an-ı Kerim bu bilgiyi onaylamaktadır. “...Göklerle yer bitişik bir haldeydiler de biz onu ayırdık...”¹⁴

Kur'an-ı Kerim'de göklerin ve yerin yaratılışı Tekvin Kitabı'ndan farklı bir şekilde anlatılmaktadır. Tekvin Kitabı'na göre göğün yaratılışı yerin yaratılışında önce gelmektedir.¹⁵ Kur'an-ı Kerim'de ise göklerin ve yerin yaratılış önceliği belirtilmemiştir. Bazı ayetlerde önce göklerin sonra yerin yaratılışı anlatılmıştır. “Şüphesiz sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan sonra arşa yönelen Allah'tır.”¹⁶ Bazı ayetlerde ise yerin yaratılışı göklerin yaratılışından önce zikredilmiştir. “De ki; gerçekten siz, yer iki günde yaratana inkâr edip O'na ortaklar mı koşuyorsunuz? O alemlerin Rabbi'dir. O yeryüzüne sabit dağlar yerleştirdi. Orada bereketler yarattı ve orada tam dört günde isteyenler için fark gözetmeden gıdalar takdir etti. Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yerküreye: İsteyerek veya istemeyerek gelin! Dedi. İki de isteyerek geldik dediler. Böylece onları iki günde yedi gök olarak yarattı ve her göğe görevini vahyetti. Ve biz, yakın semayı kandillerle donattık, bozulmaktan da koruduk. İşte bu, aziz, âlim Allah'ın takdiridir.”¹⁷ Ayrıca Kur'an-ı Kerim, Tekvin Kitabı'ndan farklı olarak yedi kat göklerden bahsetmektedir. “...gökleri de yedi kat halinde düzenledi...”¹⁸ Kur'an-ı Kerim'in bazı müfessirleri buradaki yedi rakamını çokluk belirttiğini ifade etmektedirler.

Tekvin Kitabı'nın birinci yaratılış metninde bitkiler üçüncü günde hayvanlar beşinci günde yaratılmıştır. İkinci yaratılış metninde de bitkilerin¹⁹ ve hayvanların²⁰ yaratılışından bahsedilmemiştir. Kur'an-ı Kerim'de ise bitkilerin ve hayvanların yaratılışı çeşitli sürelerde birçok ayet bulunmaktadır.

Yaratılışın en önemli unsuru olan insanın yaratılışı ilahi kitaplarda önemli bir yer teşkil etmektedir. Tevrat'ta insanın yaratılışı farklı şekillerde anlatılırken İncillerde ilk insanın yaratılışına dair herhangi bir bilgi yoktur. Ancak, İsa'nın yaratılışına dikkat çekilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de ise, ilk insanın yaratılışı ve onun geçirmiş olduğu yaratılış evreleri anlatılmaktadır.

Tekvin Kitabı'nın birinci yaratılış metnine göre ilk insan yaratılışı altıncı günde, diğer bütün varlıklardan sonra, Tanrı'ya benzer bir surette, erkek ve dişi olarak yaratılmıştır.²¹ Tekvin kitabının ikinci rivayetine göre ise, diğer varlıklardan önce, yerin toprağından yaratılmış, daha sonra burnuna hayat nefesi üfleyerek canlı bir varlık oluşmuş, onun kaburga kemiğinden eşi yaratılmıştır.²² Kur'an-ı Kerim'e göre de ilk insan topraktan yaratılmıştır. “Hani Rabbin meleklere demişti: Kupkuru çamurdan, şekillenmiş kara bir balçıktan bir insan yaratacağım.”²³

¹³ Tekvin, 21

¹⁴ Enbiya,30

¹⁵ Bkz. Tekvin, 1:1; 2:4

¹⁶ Bkz. Araf, 54; Yunus, 3; Furkan, 59; Secde, 4; Kaf, 38; Hadid, 4

¹⁷ Fussilet, 9-12; Bakara, 29; Taha, 4

¹⁸ Bkz. Bakara, 29; Talak, 12; İsra,44; Mü'ninun, 17; Tarık, 12,41; Mülk, 3; Nuh,15; Nebe,12; Fussilet, 12

¹⁹ Bkz. Bakara, 22,261,268; Hicr,19; Yasin, 33,36; Şuara,7; Lokman,10; Kaf, 7; Naziat, 31; Ala, 4; En'am, 99; Taha,53; Fatır, 27; İbrahim,20; Mu'minun,20; Neml, 60; Abese, 31; Yunus, 24; Kefh, 45; Hadid, 20; Nebe, 15; Araf, 58

²⁰ Bkz. En'am, 142; Nahl, 6,8; Fatır,28; Zümer, 6; Mü'min, 79; Yasin, 71

²¹ Tekvin, 27

²² Tekvin, 2:18-23

²³ Hicr, 28

Aynı zamanda Kur'an-ı Kerim ilk insanın toprağının niteliklerine ve geçirdiği değişimlere işaret eder. Yaratıldığı maddeler, toprak²⁴, su²⁵, süzme çamur²⁶, yapışkan çamur²⁷, kurumuş çamur²⁸ kelimeleriyle ifade edilir. Ayrıca, Âdem ve İsa'nın yaratılışının diğer insanlardan farklı olduğu vurgulanır. “Allah nezdinde İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona “Ol” dedi ve oluverdi.”²⁹ Kur'an-ı Kerim'de doğrudan “Havva” ismi zikredilmemektedir. Ancak, birçok ayette Âdem'in yanı sıra ondan bahsedilmektedir. “Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan ve ondan eşini yaratıp ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten Rabbinizden korkun...”³⁰ denilmek suretiyle ilk kadının yaratılışından kapalı bir şekilde bahsedilmektedir.

Tekvin Kitabı'na göre, Âdem yaratıldıktan sonra Aden bahçesine yerleştirilmiştir. “Rab Tanrı Doğu'da Aden'de bir bahçe dikti. Yarattığı Âdem'i oraya yerleştirdi.”³¹ Buradaki Aden bahçesi Yahudiler tarafından cennet olarak tasvir edilmiş ve cennetin yeryüzünde olduğu savunulmuştur. Hristiyanlar ise, cenneti gerçekten soyutlayarak bu evrenin dışına çıkarmışlardır. Cennetin öteki evrende olduğu görüşünü benimsemişlerdir.³² Kur'an-ı Kerim'de Âdem ve Havva'nın yaşadıkları yer olarak cennet gösterilmektedir. Ancak bu mekânın neresi olduğu hakkında bir bilgi verilmez. Ayrıca, Tekvin Kitabı gibi bir tasvire de yer vermez. “Ey Âdem sen ve eşin cennette oturun ondan dilediğiniz yerde bol bol yiyin ama şu ağaca yaklaşmayın.”³³

İlahi dinler, Tanrı insan ilişkilerini sekteye uğrattığına inanılan asli günah üzerinde hassasiyetle durmaktadırlar.³⁴ Tekvin Kitabı Âdem ve Havva'yı Aden bahçesine yerleştirir. Burada yılan tarafından aldatılan kadın, Tanrı'nın yasak ağaç olarak belirlendiği meyveden yemesi sonucunda Tanrı, Âdem ve eşini Aden bahçesinden çıkartır.³⁵ Yahudiler, Âdem ve Havva'nın işlemiş olduğu bu suçu bütün beşer cinsine teşmil eder ve her bireyin taşıdığı bir günah olarak görmektedirler.³⁶ Hristiyanlıkta ise, asli günah önemli bir yer tutmuş ve Hristiyan ilahiyatının temel meselelerinden biri haline gelmiştir. Hristiyanlar, asli günahın her insanda doğumdan itibaren var olduğuna İsa'nın çarmıha gerilmesiyle insanlığın bu günahı kendi üzerine aldığına ve böylece insanları bu günahattan kurtardığına inanırlar.³⁷ Burada şunu söyleyebiliriz ki, asli günah fenomeni öz itibarıyla aynı olsa da Yahudi ve Hristiyanlar bunu kendi inanç sistemlerine göre şekillendirmektedirler. Son ilahi din İslam asli günah fenomenini kabul etmemektedir.

Tekvin Kitabı'nda Kabil ve Habil kıssası ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu kıssa da Âdem'in çocuklarının isimleri, kaç yıl nerede yaşadıkları ve geçimlerini nasıl sağladıkları da

²⁴ Bkz. Al-i İmran, 59; Hac,5; Rum,35; Fatır, 11; Mü'min, 67

²⁵ Bkz. Nur, 45; Furkan, 54

²⁶ Secde, 7

²⁷ Mü'minin, 12

²⁸ Bkz. Hicr, 26,28, 33; Rahman,14

²⁹ Al-i İmran, 59

³⁰ Nisa, 1

³¹ Tekvin, 2:8

³² Komisyon, Dinler Tarihi Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, C.II, İstanbul, s.457

³³ Bakara, 35; Araf, 19

³⁴ Katar Mehmet, Hristiyanlıkta, Yahudilikte ve İslam'da Tövbe, Töre Yayınları, Ankara, 1997, s.2

³⁵ Tekvin, 3:1-24

³⁶ Albayrak Kadir, Dinlerde Günah Kavramı ve Kurtuluş Yolları, Dini Araştırmalar, C.IV, Say. 12, s.92

³⁷ Schimmel Annamarie, Dinler Tarihine Giriş, Kırkambar Yayınları, İstanbul, 1999, s.286

belirtilmektedir.³⁸ İnciller’de Kabil ve Habil kıssası anlatılmaz. Ancak, Kabil³⁹ kötülüğün sembolü, Habil⁴⁰ ise iyiliğin sembolü olarak tanımlanmaktadır. Âdem ve iki oğlunun kıssası Kur’an-ı Kerim’de de anlatılmaktadır. Kıssada, Âdem’in çocuklarının isimleri geçmez. Tevrat’ta geçen Kabil ve Habil ismi İslami literatüre sonradan yerleşmiştir.⁴¹ Kur’an-ı Kerim’de Âdem’in çocukları arasındaki anlaşmazlığın nedeni anlatılmaktadır. Kur’an-ı Kerim’de anlatılan, her ikisinin birer kurban takdim ettikleri, birinin kurbanı kabul edilirken, diğerinin kurbanının kabul edilmediğidir. Ancak niçin kurban takdim ettiklerine ilişkin açık bir şey yoktur.⁴² İlahi dinlerde anlatılan bu kıssa insanlar arasındaki ilk düşmanlığın, kıskançlığın bir sembolü olarak algılanmaktadır. Daha sonra bu kıssadan diyalektik bir felsefi anlayış çıkarılmıştır. Buna göre Kabil kötülüğü temsil ederken, Habil bunun zıttı olan iyiliğin simgesi olmuştur.

Tekvin Kitabı’nın ilk mesajlarında Nuh Tufanı ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu ayrıntılar Yahovist ve Ruhban metinlerin⁴³ iç içe girmesinden kaynaklanmaktadır. Nuh Tufanı, İnciller ve Kur’an-ı Kerim’le benzer ve farklı yönlerini bu makalemizde ortaya koymaya çalışacağız.

Hristiyanlar, Yeni Ahit’i Eski Ahit’in devamı olarak gördükleri için Eski Ahit’teki tufan olayını aynen kabul etmektedirler. Ayrıca Matta ve Luka İnciller ’inde İsa Mesih’in geleceği dönemindeki insanların durumları, tufandan önceki insanların durumu ile birbirine benzetilmektedir.⁴⁴

Kur’an-Kerim’de tufan olay Araf, Hud, Mu’minun, Şuara, Kamer ve Nuh surelerde anlatılmıştır. Kur’an-ı Kerim, Tekvin Kitabı’ndaki gibi geminin hacmi, hangi ağaçtan yapıldığını, tufanda ne kadar yükseldiği v.s. gibi ayrıntılara girmeden tufan olaydan alınması gereken mesajları ön plana çıkarmıştır.

³⁸ Bkz. Tekvin, 3:1-16; Zeynep Sağlam, Kur’an-ı Kerim ve Tevrat’a Göre Habil ve Kabil Kıssası, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010, ss.9-17

³⁹ Yuhanna’nın 1.Mektup, 2:12

⁴⁰ Matta, 23:35; Luka, 11:50

⁴¹ Bkz. Şimşek Sait, Kur’an Kıssalarına Giriş, Yöneliş Yayınları, İstanbul,1993, s.209; Zeynep Sağlam, Kur’an-ı Kerim ve Tevrat’a Göre Habil ve Kabil Kıssası, ss.30-37

⁴² Maide, 27-31

⁴³ Ruhban, Yahovist ve Elohist metinlerde Musa’ya ait hususların birbirlerine alternatif olarak yazıldığı görülmektedir. Yahovist ve Elohist metinlerde Musa’ya seslenişlerde “Yahve Musa’ya dedi”,(Sayılar,11/16,23; 14/11; Çıkış7/14; 8/16) “Yahve, Musa ve Harun’a dedi” (Levililer, 11/1; 13/1; 14/33; 15/1) ifadelerindeki farklılıklar metinlerin derleyenlerin kendi müntesibi olduğu grubun liderinden söz etmesinden kaynaklıdır. Metinlerdeki bu farklılıkların sebebi, İsrailoğullarının bölünmesiyle kendi aralarında çekişmelerinden kaynaklı olabileceği, her grubun müntesibi olduğu kişi veya kişileri yüceltme ona öncelik tanıma ve nihayetinde diğerini alçaltarak, halk nazarında küçük düşürülerek nüfus sahibi olma mücadelesidir. Pentatök’deki pasajların Musa’dan sonra yazıldığı açık bir şekilde görülmektedir. Bunun ilk olarak fark edilmesi, milattan sonra ikinci yüzyılda Pentatök’ün Musa’nın ölümüyle ilgili referanslar hakkında şüphelerin artması üzerine olmuştur. Ortaçağ Rabbilerinden İsaac b. Yashush (ö.1056) Musa’dan sonra İsrail’in hiçbir kralının bulunmasından dolayı onun İsraililere hükmeden (Yaratılış, 36/31) diğer Edom krallarından önce hüküm süren bir kral olarak tanımlanamayacağını fark etmişti. Bundan dolayı İsrail’de Krallığın Musa’dan asırlar sonra ilk defa Saul ile başladığı ve dolayısıyla bu ifadelerin Musa’ya atfedilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

Mısır’dan çıkış hadisesinde Elohist metni Musa faktörüne ehemmiyet verirken, Yahovist metin ise Musa yerine Tanrı faktörüne önem vermektedir. Elohist metin Mısır’dan kurtarılmayı Musa’ya bağlar ve Musa bir kurtarıcı (3/9-10) rolündedir. Yahovist metinde ise Mısır’dan kurtarılmayı Tanrı’ya bağlar.(Çıkış, 3/7-8) Bkz. Mustafa Yigitoğlu, Hz. Musa’ya Atfedilen Kitapların Farklı Redaksiyonları, The Journal of Academy Social Science Studies, Volume5, Issue 7, s.809-817, 2012

⁴⁴ Matta, 24:38-39; Luka, 17:26

Kur'an-ı Kerim, Tekvin Kitabı'ndan farklı olarak Nuh'un gemiye binmeyen bir oğlundan bahsetmektedir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim müfessirleri Tekvin Kitabından farklı olarak tufanın yeryüzünün tamamını kapsamadığını ifade etmişlerdir. Tekvin Kitabı'nda gemiye binen ve tufandan kurtulanlar Nuh ile onun eşleri ve oğulları ile oğullarının eşleri iken, Kur'an-ı Kerim'de ise gemiye binip kurtulanların iman eden kişiler olduğu bildirilmektedir. Bir başka farklılık ise, tufandan sonra Tanrı'nın pişmanlık duyduğu ve bir daha yeryüzünde böyle bir tufan yaratmayacağı anlatılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de ise Tanrı'nın yaptığından dolayı pişmanlık duyduğuna dair herhangi bir ifade yoktur. Tekvin Kitabı'nda, tufandan kurtulması sebebiyle Hz. Nuh'un takdim ettiği kurbanların etlerinin kızartılmasından, kızartılan etlerin kokularının Tanrı'ya ulaşmasından Tanrı'nın bu güzel et kokularını kokladıktan sonra gazabının dindiğinden ve hoşnut olduğundan bahsetmektedir. Kur'an-ı Kerim, Tekvin Kitabı'nda bu anlatım reddederek şöyle buyurulmaktadır. *"Onların ne etleri, ne de kanları, Allah'a ulaşır; fakat O'na sadece sizin takvanız ulaşır."*⁴⁵

Tekvin Kitabı'ndaki yaratılışla ilgili bablarında anlatılan olaylar insanlık tarihinin en eski bilgilerini içermektedir. Tevrat Kitabı'nın bu bilgilerle başlaması Tanrı'nın insanlarla ilişkisini kronolojik bir seyir içinde anlatması olarak değerlendirilebileceği gibi, Tevrat yazarlarının kutsal kitapları düzenlerken olaylar arasında kronolojik sırayı dikkate aldıkları da söylenebilir. Bu bilgiler ilahi dinlerin devamı olan İncil ve Kur'an-ı Kerim'de bazı farklılıklarla anlatılsa da bile bu kitapların bir kaynaktan çıktığı kanaatindeyiz.

Yaratılışın ilahi kitaplarda bu kadar önemli yer tutmasının nedeni Tanrı'nın yaratıcı kudretinin vurgulanması yaratan ile yaratılan arasındaki gücün ortaya koyulmasıdır. Böylece insan ve Tanrı ilişkisi sınırları çizilerek yaratılanın yaratıcıya her şeyiyle muhtaç olduğuna dikkat çekilmektedir.

Tekvin Kitabı, Nuh Tufanından sonra insanların yeryüzüne dağılışlarından bahsetmektedir. Bu dağılıştan sonra insanlar Tanrı'ya karşı ilk isyanın sembolü olan Babil kulesini inşa etmişlerdir.⁴⁶ Kur'an-ı Kerim'de bu insanlardan bahsetmiş ve bunları "Ad" kavmi olarak isimlendirilmiştir. *"Ad, gönderilenleri yalanladı kardeşleri Hud kendilerine, çekinip korkmayacak mısınız? Şüphesiz ben size emin bir resulüm. Artık Allah'tan sakınıp korkun ve bana itaat edin. Bunun karşılığında sizden bir ücret istemiyorum, benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi'nin üzerindedir. Dediği zaman her yüksek yere bir alamet diker eğlenir misiniz? Sanki ebedi yaşarsınız diye sağlam köşkler, kaleler mi edinirsiniz?"*⁴⁷ Hayrullah Örs, Eski Ahit'te anlatılan Nuh Tufan'ın, 1872 yılında ilk defa bazı parçaları bulunan ve sonradan parçaları tamamlamış Gılgamış Destanı'yla benzerlikler taşıdığını iddia etmiştir.⁴⁸

Tekvin Kitabı daha sonra İbrahim peygamber hakkında geniş bilgi vermektedir. İbrahim peygamber, ilahi dinlerin temel dayanak noktalarından biri olarak görülmektedir. Tekvin Kitabı, İbrahim peygamberin hayatına oldukça geniş yer vermiştir. Çünkü İbrahim İsrailoğulları'nın ilk atası olarak tanıtılmaktadır. Soya oldukça önem veren İsrailoğulları Mısır'dan başlayarak Arz-ı Mevdud'a kadar süren serüvenin başlangıcı olarak bilinmektedir. Tekvin Kitabı'nda İbrahim

⁴⁵ Hacc, 37

⁴⁶ Tekvin, 11:1-9

⁴⁷ Şuara, 123-129

⁴⁸ Hayrullah Örs (1999), Musa ve Yahudilik, Remzi Kitap Evi, II. Baskı, İstanbul, ss.41-42

Tanrı tarafından övülmüş ve soyu kutsanmıştır. “*Seni büyük bir ulus yapacağım, seni kutsayacak, sana ün kazandıracağım, bereket kaynağı olacaksın. Seni kutsayanları kutsayacak, seni lanetleyenleri lanetleyeceğim. Yeryüzünde bütün halklar senin aracılığıyla kutsanacak.*”⁴⁹ Tekvin Kitabı’na göre, İbrahim’in bir başka özelliği de Tanrı’dan aldığı vahiyle sosyal hayatı düzenlemesidir. Bunun en önemli sembolleri kurban ve sünnettir.

Matta İncil’inde İsa’nın soyu “*İbrahim Oğlu, Davut Oğlu İsa Mesih*”⁵⁰ şeklinde verilerek İsa’nın soyu İbrahim’e bağlanmaktadır.

Kur’an-Kerim, Tevrat ve İncil’de olduğu gibi İbrahim’in soyunu kutsallaştırmaz. O’nun putperestliğe karşı verdiği mücadelesine vurgu yapar. Aynı zamanda Kur’an-ı Kerim Hz. İbrahim hakkında da şöyle buyurur. “*İbrahim ne Yahudi ne de Hristiyan’dı O Hanif ve Müslim idi. Müşrikler ’den değildi.*”⁵¹ Böylece O’nun iman yönüne vurgu yapılmaktadır. Ayrıca Kur’an-ı Kerim’de, Tekvin Kitabı’nda olduğu gibi Hz. İbrahim’i övmektedir. “*Bir zamanlar Rabbi İbrahim’i bir takım kelimelerle sınamış, onları tam olarak yerine getirince: ben seni insanlara önder yapacağım demişti. Soyumdan da dedi. Allah, ah dime zalimler ermez buyurdu*”⁵²

Tevrat ve İnciller’de İbrahim’in soyu ön plana çıkartılırken, Kur’an-ı Kerim, onun Tevhid mücadelesini öne çıkarır. Bu da bize şunu gösteriyor ki, her üç ilahi dinin İbrahim’e verdiği rol ne olursa olsun, hepsinin de İbrahim’e büyük önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Tekvin Kitabı’nın ilk mesajlarında bahsedilen diğer bir peygamber ise, Lut peygamberdir. Lut peygamber toplumsal bir olay dikkat çekmektedir. Gayri ahlaki bir hayat tarzını benimseyen Sodom ve Gomora halkının Tanrı tarafından cezalandırılışı şöyle anlatılmaktadır. “*Tanrı tarafından gönderilen meleklerin Sodom’a, Lut ziyarete gidişleri anlatılır. Lut’un evinde misafir kalan, insan suretindeki iki melek, Sodom’luların gayri ahlaki istekleriyle karşılaşır. Bundan dolayı Tanrı, Lut ve kızlarını kurtarır. Sodom ve Gomora’yı helak eder.*”⁵³ Bu olay Kur’an-ı Kerim’de bazı farklılıklarla anlatılır. Tekvin Kitabı helak edilen yeri belirtirken, Kur’an-ı Kerim, bunu belirtmez. Tekvin Kitabı’nın Helak edilen şehirden Lut ve kızlarının nasıl kurtulduğu anlatılır. Oysa ki, Kur’an-ı Kerim, kurtulanların Lut ve O’na inananlar olduğunu bildirir. Her iki kutsal kitapta Lut peygamberin kavminin nasıl helak edildiği her iki kitapta da anlatılmaktadır.

İnciller de Sodom kentinin açıkkl durumu çeşitli şekillerde verilmiştir. Matta İncil’inde olayın dehşeti anlatılmaktadır. “*Her kim sizleri kabul etmez ve sözlerinize kulak asmaz, o evden ya da kentten çıkarken ayaklarınızın altındaki tozu silkin. Doğru size derim ki, yargı gününde Sodom’la Gomora bölgesinin durumu o kentin durumundan daha iyi olacaktır. Sana şunu söyleyeyim, yargı günü senin halin, Sodom bölgesinin halinden beter olacaktır...*”⁵⁴ Luka

⁴⁹ Tekvin, 12:2-3

⁵⁰ Matta, 1:1

⁵¹ Al-i İmran, 67

⁵² Bakara, 124

⁵³ Tekvin, 19:1-29

⁵⁴ Bkz. Matta, 10:14; 11:24

İncil’inde “Lut’un günlerinde de durum buydu. Herkes yiyor, satıyor, ekiyor, yapılar kuruyordu. Lut’un Sodom’u yıkıp gittiği gün gökten ateşle kükürt yağdı ve tümünü yok etti.”⁵⁵

Kutsal kitaplar geldikleri dönemden önceki milletlerin hatalarına dikkat çekerek insanların aynı hataları yapmamaları için sık sık uyarmışlardır. İlahi dinler geldikleri her dönemde ahlaki ilkelerin önemine vurgu yapmışlardır. Özellikle de insanlar arasındaki enses ilişkilerden dolayı insanlığın şiddetli cezalara çarpıtılacaklarını bildirmişlerdir. Buradan şunu anlıyoruz ki, ilahi dinler toplumsal ahlak yasalarını geldikleri her toplumda tekrarlamışlardır.

Tekvin Kitabı’nın son mesajlarında İsrailoğullarının ataları sayılan İbrahim’in çocukları İsmail ve İshak hakkında bilgiler verildikten sonra, Yakup ve çocuklarının hikâyeleri anlatılmaktadır. Özellikle de, Yusuf kıssası Tekvin Kitabı’nda oldukça geniş yer tutmaktadır. Yusuf kıssa Kur’an-ı Kerim’de de geniş yer tutmaktadır. Her iki kutsal kitapta Yusuf kıssası birbirine yakın bir içerikle anlatılmıştır. Yusuf kıssası Tekvin kitabında Yusuf’un ölümü ve defni ile sona ermektedir. “Yusuf’la babasının ev halkı Mısır’a yerleştiler. Yusuf yüz on yıl yaşadı. Efrayim’in üç göbek çocuklarını gördü. Manaşşe’nin oğlu Makir’in çocukları onun elinde doğdu. Yusuf yakınlarına, ben ölmek üzereyim dedi, ama Tanrı size kesinlikle yardım edecektir; sizi İbrahim’e, İshak’a, Yakup’a ant içerek söz verdiği topraklara götürecektir. Sonra onlara ant içerek, Tanrı kesinlikle size yardım edecek dedi, o zaman kemiklerimi buradan götürürsünüz. Yusuf yüz on yaşında öldü. O’nu mumyalayıp Mısır’da bir tabuta koydular.”⁵⁶ Kur’an-ı Kerim ise, Yusuf peygamberin ölümünden bahsetmez. Yakup ve çocuklarının Mısır’a varmaları ve Yusuf’la hasret gidermeleriyle sona erer. “Hep beraber Mısır’a gidip Yusuf’un yanına girdikleri zaman, ana-babasını kucakladı, güven içinde Allah’ın iradesiyle Mısır’a girin! Dedi... Ana ve babasını tahtın üstüne çıkartıp oturttu ve hepsi onun için ona kavuştukları için secdeye kapandılar. Yusuf dedi ki: Ey babacığım! İşte bu, daha önce gördüğüm rüyanın yorumudur. Rabbim onu gerçekleştirdi. Doğrusu Rabbim bana lütfetti. Çünkü beni zindandan çıkardı ve benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra sizi çölden getirdi. Şüphesiz ki Rabbim dilediğine lütfedicidir. Kuşkusuz O çok iyi bilendir, hikmet sahibidir.”⁵⁷ İnciller ’de ise sadece Tekvin Kitap’ında anlatılan bazı bölümler ibret için tekrarlanmıştır. Ancak biz bu kıssadan Yahudilerin, Hristiyanların ve Müslümanların çıkardıkları mesajlar üzerinde duracağız.

Yahudiler, bu kıssayı kutsal tarihlerinin başlangıcı olarak görürler. Çünkü İsmailoğullarının Mısır’a ilk yerleşmesi Yusuf zamanında gerçekleşmiştir. Mısır’da üç bin beş yüzyıl yaşadıktan sonra Tanrı tarafından kutsanan İsrailoğullarının serüvenin başlangıcı olarak görülmektedirler.

Müslümanlar ise Yusuf’un örnek şahsiyetini öne çıkarak onun nefesine karşı vermiş olduğu mücadeleye vurgu yaparak Müslüman şahsiyetlerin bu mücadeleyi kendi nefislerinde uygulamaları istenmiştir. Böylece Tanrı tarih boyunca yerleştirmek istediği iffetli ve namuslu yaşamın ilkelerini, ilahi kitapların son halkası olan Kur’an-ı Kerim’de tekrar ederek önemine dikkat çekmiştir. Hristiyanlar ise, beklenen Mesih’in soy ağacında⁵⁸ Yusuf isminin

⁵⁵ Luka, 17:28-29

⁵⁶ Tekvin, 50:22-26

⁵⁷ Yusuf, 99-100

⁵⁸ Matta, 1:16; Luka, 3:23

geçmesinden dolayı kutsanmaktadır. Yusuf kıssası Yeni Ahit'in Elçilerin İşleri⁵⁹ Kitap'ında özetlenmiştir.

Tekvin Kitabı'nın son mesajları Çıkış Kitabı'nın ilk mesajlarının başlangıcıdır. Çıkış Kitabı'nın ilk mesajları İsrailoğullarının Mısır'daki yaşamları, Tanrı'nın Firavun'a karşı Musa'ya vermiş olduğu mucizeler, İsrailoğullarının Mısır'dan çıkışları ve İsrailoğullarına verilen ilk buyruklar (On Emir) Çıkış Kitabı'nın ilk mesajlarını içermektedir.

Tevrat'ı oluşturan kitaplar birbirinin devamı niteliğindedir. Tarihi bir süreç olarak olayları değerlendirirsek Yusuf zamanında Mısır'a yerleştirilen İsrailoğulları zamanla baskıya maruz kalmışlardır. Tanrı İsrailoğullarını bu baskıdan kurtarmak için, Musa peygamberi göndererek bu tarihi süreci devam ettirmiştir.

Musa her üç ilahi dinde de büyük bir peygamber olarak kabul edilmektedir. Musa'nın kıssası Tevrat ve Kur'an-ı Kerim'de oldukça geniş anlatılmış, Yeni Ahit'in Elçileri İşleri⁶⁰ Kitap'ında ise özetlenmiştir. Tevrat ve Kur'an-ı Kerim'in Musa kıssası benzerlikler dikkat çekmektedir. Kur'an-ı Kerim'in Musa'nın getirdiklerini teyit ve tasdik etmesi ve bunun birleştirici bir üslupla ifade etmesi hak dinlerin ortak özelliklerini belirtir. Musa kıssasındaki nüansların sosyo-kültürel ve filolojik sebeplerden kaynaklandığı kanaatindeyiz.

Musa kıssasını dikkatlice incelediğimizde İsrailoğulları Mısır'dan çıkışları ve Tanrı'nın Musa'ya vermiş olduğu “On Emir” dikkat çekmektedir. Mısır'da Firavunun elinde bulundurdıkları güç sayesinde kendi halkına zulmü meşru görmüşlerdir. Musa, Firavun'un bu haksız gücüne karşı mücadele etmiştir. Bu mücadele sonucunda Firavun'un sahip olduğu bu haksız gücüne boyun eğmeyerek, İsrailoğullarının Mısır'dan çıkararak özgürleştirmiştir. Bu olay daha sonra özgürlüğün simgesi haline getirilmiştir.

Musa'nın önderliğinde Mısır'dan çıkartılan İsrailoğulları Tanrı tarafından düzenli bir toplum haline getirilmek için, vahiyle disipline edilmeye çalışılmıştır. Ancak düzenli bir yapıya hazır olmayan İsrailoğulları bu yasaların ilk uygulanasında bazı problemler çıkarmışlardır. Çıkış Kitabı bir noktada Musa'nın halkının bu disiplinsizlikleri ile mücadelesini dile getirmiştir. Tanrı'nın İsrailoğullarına göndermiş olduğu “On emir”, Tanrı'nın insanla ilişkisi ve insanın insanla olan ilişkisini düzenleyen yasalardır. Musa'ya verilen bu yasalar insanlık tarihinde genel hukuk ve kanun döneminin başlamasının temelini teşkil eder. Bu genel hukuk yasasının İncil'de ve Kur'an-ı Kerim'de tekrar edilmesi ilahi dinlerin ortak mesajlarını içermektedir.

Çıkış Kitabı'nın son mesajlarına bakıldığında Tarih boyunca Tanrı ve insan iletişiminin sağlayacağı merkezi bir mabedin temel özellikleri bildirilmiştir. Daha sonra İsrailoğullarının sosyal hayatını düzenleyen hukuk sisteminin uygulamasını görmekteyiz. Bu hukuk sisteminde Tanrı insan ilişkilerini düzenleyen ibadet sistemi, bireysel ve toplumsal hukuki düzenlemeleri yer almaktadır. Bir başka düzenleme ise, toplumsal kaynaşmayı sağlayacak olan bazı bayramlar tesis edilmiştir.

Levililer Kitabı, İsrailoğullarının dinsel hayatlarını düzenleyen bir kitap olma niteliği taşımaktadır. Bir başka ifadeyle bu İsrailoğulları dinsel hayatlarının kurumsallaştırma çabasıdır. Bu kurumsallaşmanın ilki Tanrı ve insan ilişkisinin de aracı olarak görülen kurbanların sunulması

⁵⁹ Elçilerin İşleri, 7:9-17

⁶⁰ Elçilerin İşleri, 7:20-51

ve bu kurbanların sunulduğu mabetlerle ilgili kuralların düzenlenmesidir. Levililer Kitabı'nın bir diğer konusu ise, Tanrı'nın yasalarının yeryüzünde uygulanmasını sağlayacak din adamları sınıflarının görevlerini disipline eden bir kitap niteliği taşımasıdır. Levililer Kitabı'nda din adamları sınıfını oluşturan "Levi" ve "Kohenlik" sınıfları büyük yetkilere sahiptirler. Bu sınıfların yetkileri sadece dinsel kuralları uygulamakla sınırlı değildi. Bu sınıflar sosyal hayatı düzenleyen hukuk, siyaset ve sosyal kurumların işleyişinde etkin rol almışlardır. Bu yöntem şekli daha sonra teokratik yönetim anlayışlarına temel teşkil etmiştir. Levi ve Kohenlik sınıflarının etkileri daha sonra bazı dinlerde ruhban sınıfların oluşmasına neden olmuştur. Bu dinsel sınıflar şekil değiştirerek günümüze kadar varlıklarını devam ettirmektedirler.

Levililer Kitabı'nın son mesajları fıkıh hükümleri içirmektedir. Kurban etinin yenilmesi,⁶¹ içki,⁶² mesh,⁶³ eti yenilen ve yenilmeyen hayvanlar,⁶⁴ kadının hayız hali ve cinsi hayat,⁶⁵ cüzam hastalığı,⁶⁶ kanın içilmesinin yasaklanması,⁶⁷ hayvan leşi,⁶⁸ evlenilmesi yasak olanlar,⁶⁹ büyücülük ve efsunculuk,⁷⁰ günah işlemenin cezası,⁷¹ Allah'a küfretmenin cezası,⁷² kısas,⁷³ adak,⁷⁴ öşür,⁷⁵ ve bazı ahlaki hükümler.⁷⁶ yer almaktadır.

Levililer Kitabı'ndaki bu fıkıh hükümlerini İncillerle karşılaştırdığımızda İncillerde fıkhi hükümler yok denecek kadar az olduğunu görürüz. İnciller'de evlilik,⁷⁷ boşanma,⁷⁸ oruçla,⁷⁹ v.b. ilgili fıkhi hükümler bulunmaktadır. Hristiyanlar fıkhi hükümlerde Yahudilerin kutsal kitabı olan Eski Ahid'i esas almışlardır. Bundan dolayı Hristiyanlar Eski Ahid'i yasa kitabı kabul ederler. İnciller ise bu yasanın devamı olan ahlak kitapları olarak değerlendirilmektedir.

Kur'an-ı Kerim, Levililer Kitabı'nda bildirilen bu hükümlerin bazılarını teyid ve tasdik ederken, bazı uygulamaları tamamen reddetmiştir. Bazı hükümlerine ise farklı yorumlar getirmiştir.

Tevrat'ı oluşturan Sayılar Kitabı, İsrailoğullarının sosyal hayatlarını düzenleyen ilkeler içermektedir. Mısır'dan çıktıktan sonra çölde göçebe hayat tarzını benimseyen İsrailoğulları sayıları oldukça artmış, bundan dolayı Musa ilk nüfus sayımı yaparak elde ettiği veriler sonucunda İsrailoğullarını sınıflara ayırarak, yöneticiler atamıştır. Bu tarihte ilahi dinlerin ilk kamu düzenlenmesinin başlangıcı olarak görülmektedir. Ayrıca, Sayılar Kitabı'nın ilk

⁶¹ Levililer, 10:12-20

⁶² Levililer, 10:8-11

⁶³ Levililer, 8:10-12

⁶⁴ Levililer, 11:1-47

⁶⁵ Levililer, 12:1-8; 15:1-33

⁶⁶ Levililer, 13:1-46

⁶⁷ Levililer, 7:26-27; 17:10-14

⁶⁸ Levililer, 17:1-16

⁶⁹ Levililer, 18:1-18

⁷⁰ Levililer, 20:27

⁷¹ Levililer, 20:1-20

⁷² Levililer, 24:10-16

⁷³ Levililer, 24:17-23

⁷⁴ Levililer, 27:1-13

⁷⁵ Levililer, 27:34

⁷⁶ Levililer, 19:1-37

⁷⁷ Bkz. Matta, 1:18;14:4; Markos,6:17; Luka2:36

⁷⁸ Bkz. Matta, 5:32; 19:9; Markos, 10:11-12; Luka,16:18

⁷⁹ Bkz. Matta, 6:16-17; Markos, 2:18-20; Luka, 5:33-35

mesajlarında, Kenan bölgesine yerleşmiş olan İsrailoğulları komşular arası diplomasi hukukunun ilkeleri belirlenmiştir. Sayılar Kitabı'ndaki bir başka düzleme ise, Musa zamanında ilk düzenli ordunun kurulmasıdır.

Sayılar Kitabı'nın son mesajlarına baktığımızda İsrailoğulları Mısır'dan çıkışlarında Musa'ya yardımcı olan Harun'un ölümü anlatılmaktadır. Daha sonra ikinci nüfus sayımı yapılmış, Arz-ı Mevud 'un taksimatıyla ilgili yeni prensipler bildirilmiştir. Son olarak da sosyal hayatın bir parçası olan savaş ve miras hukukuyla ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

Tesniye Kitabı, Musa'nın halkına hitabıyla başlar. Musa, İsrailoğullarına hitabında Tanrı'nın yasasına bağlı kaldıkları sürece Tanrı'nın kendilerini vaat ettiği Arz-ı Mevud topraklara ulaştıracağını bildirmiştir. Kenan bölgesine yerleşen İsrailoğulları bölgedeki güçlü komşularından dolayı askeri, siyasi ve hukuki bazı düzenlemeler yapmışlardır. Özellikle de askeri alanda büyük reformlar yaparak ilk düzenli orduyu kurmuşlardır.

Tesniye Kitabı'nın ilk mesajlarından biri de, putperestlikle ilgili yasaklardır. İsrailoğulları Mısır'dan çıktıktan sonra birçok inançla karşılaşmışlardır. Özellikle de Kenanilerin sapık ve putperest inançlarından oldukça etkilenmişlerdir. Bundan dolayı Tanrı İsrailoğulları'nın bu inançlardan sakınmaları için birçok emir ve yasaklar içeren hükümler bildirmiştir. Bu hükümlerden sonra Musa'nın halkına ikinci hitabı gerçekleşir ve bu hitapta Tanrı yasasının özü olan "On emir" tekrarlanır. Ayrıca Musa, İsrailoğullarını Tanrı'ya bağlı kalmaya davet eder ve onların diğer milletlerden farklı olduklarını belirtir.

Tekvin Kitabı'nın son mesajları, Ahit Kanunu'nun tekrarını içerir. Bu tekrarda, dini ve sosyal kurallardaki gelişmelere göre düzenlenmiştir. Bu hükümler, Tanrı mabedinin merkezleştirilmesi,⁸⁰ merkezleştirilen bu mabede ait bir mahkemenin kurulması,⁸¹ öşür vergisinin her yedi yılda bir ödenmesi,⁸² kölelerin yedi yılda özgürleştirilmesi,⁸³ krallıkla ilgili hükümler,⁸⁴ şahitlerin durumu,⁸⁵ kutsal savaş,⁸⁶ meçhul ölünün durumu,⁸⁷ evlilik,⁸⁸ büyük oğlun ve asi çocuğun hukuksal durumları,⁸⁹ idam edilen insanın durumu,⁹⁰ Yahudi cemaatine gireceklerin vasıfları,⁹¹ kutsal fahişliğin yasaklanması,⁹² faiz,⁹³ hırsızlık,⁹⁴ boşanma,⁹⁵ yoksul, öksüz ve dul kadınların durumu,⁹⁶ adaletle ilgili yeni kanunlar,⁹⁷ levirat kanunu,⁹⁸ ticari hayatla⁹⁹ ilgili birçok hüküm bildirilmiştir.

⁸⁰ Tesniye, 12:2-11

⁸¹ Tesniye, 17:8-13

⁸² Tesniye, 15:1-11

⁸³ Tesniye, 15:12-18

⁸⁴ Tesniye, 17:14-20

⁸⁵ Tesniye, 17:6-7

⁸⁶ Tesniye, 20:1-20

⁸⁷ Tesniye, 21:1-9

⁸⁸ Tesniye, 20:1-20; 24:1-5

⁸⁹ Tesniye, 21:1-21

⁹⁰ Tesniye, 21:22-23

⁹¹ Tesniye, 23:2-9

⁹² Tesniye, 23:17-18

⁹³ Tesniye, 23:19-20

⁹⁴ Tesniye, 21:16; 22:3

⁹⁵ Tesniye, 23:24-25; 24:1-4

⁹⁶ Tesniye, 24:12-21

⁹⁷ Tesniye, 24:1-3; 25:11-12

Kur'an-ı Kerim hükümleriyle Tevrat'ın bu hükümlerini karşılaştırdığımızda buradaki hükümlerin birçoğunu onaylamamış ayrıca yeni hükümler vaaz etmiştir. Bu farklılığın sosyo-kültürel farklılıklardan kaynaklandığı kanaatindeyiz. İlahi vahye genel olarak baktığımızda, indirilmiş olduğu toplumların kültürlerini göz ardı etmemiş yanlış olan kültürel değerlere müdahale etmiş ilahi vahye ters düşmeyen değerleri ise onaylamış olduğunu görüyoruz. Böylece şu kaniya varabiliriz; ilahi dinlerin kutsal kitapları özleri itibarıyla birbirini tamamlayan nitelikte, aynı zamanda indigi toplumları kültürlerini de şekillendiren bir yapıya sahiptirler.

Tesniye Kitabı son olarak, İsrailoğullarını Tanrı'nın göndermiş olduğu vahye bağlı kaldıkları takdirde Tanrı tarafından korunacak ve bütün milletlerden tarih boyunca üstün tutulacaklarını vaat ediyor. İlahi vahye bağlı kalmadıkları takdirde bütün yeryüzündeki uluslar için dehşet verici bir örnek olacaklarını bildirilmiştir. Tesniye Kitabı, Musa'ya vaat edilen Arz-ı Mevud'a girmeden öleceğini bildirir ve Musa'nın ölümü ve gömülüşüyle sona erer.¹⁰⁰ “Musa öldüğünde yüz yirmi yaşındaydı; ne gözleri zayıflamıştı, ne de gücü tükenmişti. İsraililer Moav ovalarında Musa için otuz gün yas tuttular. Sonra Musa için ağlama ve yas tutma günleri sona erdi. Nun oğlu Yeşu bilgelik ruhuyla doluydu. Çünkü Musa ellerini üzerine koymuştu. İsraililer onu dinliyor ve Rabb'in Musa'ya vermiş olduğu buyruklar uyarınca davranıyorlardı. O günden bu yana İsrail'de Musa gibi Rabb'in yüz yüze görüştüğü bir peygamber çıkmadı. Rabb O'nu Mısır'da Firavun'a görevlilerine ve bütün ülkesine bir sürü belirtiler, mucize göstermesi için gönderilmiştir. Musa İsrail'in gözleri önünde güçlü, büyük ve ürktürücü işler yapmıştı.”¹⁰¹ Hristiyanlar ve Yahudiler Musa'yı büyük peygamberler arasında zikretmişlerdir. Aynı zamanda Kur'an-ı Kerim'de en çok isimi geçen peygamberdir. İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkış serüveni Musa'yla bitmez. Bu serüvene Eski Ahit'i oluşturan diğer kitaplarla devam edilmiştir.

İNCİLLERİN İLK VE SON MESAJLARI

İncillerin ilk ve son mesajlarına baktığımızda oldukça farklı bir vahiy anlayışıyla karşılaşırız. İncillerin vahiy anlayışları Tanrı'nın İsa'da “İncarnation” (vücut bulma, tenleşme) edildiğini görüyoruz. Yahudiler tarih boyunca birçok milletin baskı ve esaretinde kalmışlardır. Bu baskı ve esaretten kurtulmak için her dönemde bir Mesih (kurtarıcı) beklemişlerdir. İsa böyle bir zamanda geldiği için vahyin tamamıyla İsa'yla özleştirildiği kanaatindeyiz.

Matta İncil'inin ilk mesajında İsa'nın soyuna dikkat çekilmiştir. Bu anlayış Yahudilerin kutsal kitabı Eski Ahit'ten kaynaklamış olabilir. Çünkü Eski Ahit'te İsrailoğulları'nın soyuna oldukça büyük vurgular yapılmıştır. İsa'nın soyu, Meryem'in kocası Yusuf aracılığıyla İbrahim'e dayandırılır. Ayrıca Davut soyundan geldiğinin vurgulanması bağlamında ona “Davud oğlu” lakabı verilir. İsa'ya İnciller'de bu lakabın verilmesinin nedeni muhtemelen onun Eski Ahit'te Davut soyundan geleceği vurgulanan Mesih olduğuna inanılmasıdır. Eğer Matta İncil'ine genel olarak bakarsak Eski Ahit'in etkilerini görebiliriz. Hristiyan din adamlarından Tomas Michel, İsa'yı Eski Ahit'deki kehanetleri gerçekleştiren kişi olarak sunmaya en çok özen

⁹⁸ Tesniye, 25:5-10

⁹⁹ Tesniye, 25:5-10

¹⁰⁰ Tesniye, 32:48-52

¹⁰¹ Tesniye, 34:1-12

gösteren Matta İncili olmuştur demektir.¹⁰² Bundan dolayı Matta İncili Eski Ahit'in devamı olarak kabul görmüştür.

Matta İncili, İsa'nın doğumunu İsa'ya kitabında “İşte kız gebe kalıp bir oğul doğuracak. O'nun adını “İmmanuel” koyacaklar.”¹⁰³ Kehanetiyle açıklamaya çalışır. Bu çerçevede hem Matta İncili hem de Luka İncili İsa'nın bakire Meryem'den Kutsal Ruh vasıtasıyla hamile kaldığını ve dolayısıyla İsa'nın insani bir babasının bulunmadığını belirtir. Her iki metinde de Tanrı tarafından Meryem'e mucizevi şekilde hamile kaldığının bir melek aracılığıyla anlatıldığı, başta şaşırmış olsa da Meryem'in sonunda Tanrı'nın bu iradesine razı olduğu anlatılır.

Kur'an-ı Kerim'de, İsa'nın mucizevi doğumu anlatılarak İsa ve Annesi Meryem'in insanlar için bir imtihan vesilesi kılındığı vurgulanmaktadır. “Meryem oğlunu ve annesini de (kudretimize) bir alamet kıldık; onları, yerleştirmeye elverişli, suyu bulunan bir tepeye yerleştirdik.”¹⁰⁴ İsa'nın bakire Meryem'den Allah'ın kudretinin eseri olarak mucizevi bir şekilde doğduğu belirtilir; Meryem'in Allah'a inan iffetli bir hanım olduğu vurgulanır. “...Ben sadece Rabbi'nin elçisiyim. Sana tertemiz bir erkek çocuğu vermek için geldim, dedi. Meryem dedi ki: Benim nasıl oğlum olur? Bana hiçbir insan dokunmadı ve ben iffetsizde değilim.”¹⁰⁵ Her ne kadar İsa'nın bakireden doğumu hususunda Kur'an-ı Kerim ile Hristiyan metinleri arasında bir benzerlik bulunsa da, iki kutsal kitap arasında ciddi farklılıklar kendini göstermektedir. Sinoptik İnciller ısrarla Meryem'in Kutsal Ruh'tan hamile kaldığını belirtirken, Kur'an-ı Kerim, Meryem'in hamileliğini Allah'ın kudretinin tecellisi bağlamında bir mucize olarak değerlendirir. Yine İnciller'de Luka İncili, Meryem'in Kutsal Ruh'tan hamile kalmasıyla İsa'ya “Tanrı'nın oğlu”¹⁰⁶ denilmesi bir bağlantı kurarken, Kur'an-ı Kerim, İsa'nın doğumunun insanlar için bir imtihan vesilesi olduğunu vurgulamaktadır.

Müslümanlar, her ne kadar bakire doğum olayını kabul etse de bu noktada İslami anlayış geleneksel Hristiyan anlayışından ayrılır. İsa'nın doğumuna yer veren Kur'an-ı Kerim'de her şeyden önce İsa'nın insanlığı ısrarla vurgulanır; onun Tanrılaştırılmaya yönelik her girişimi şiddetle reddedilir. Diğer taraftan İsa'nın doğumu olayı iki bağlamda ele alınır. Öncelikle İsa'nın babasız olarak doğması Allah'ın sınırsız kudret ve iradesinin bir tecellisi olarak değerlendirilir. İlk insanı Adem'i annesiz ve babasız olarak yaratan Allah, insanı babasız olarak Meryem'den doğmasını sağlamaya da kadirdir. “Allah katında İsa'nın durumu Adem'in durumu gibidir; onu topraktan yarattı, sonra ona ol dedi, O'da oluverdi.”¹⁰⁷ İsa'nın bu olağan üstü doğumu, Kur'an-ı Kerim'e göre genel olarak mucizevi bir olaydır. Kur'an-ı Kerim, İncilerin bakire Meryem'in hamile kalmasında Kutsal Ruh'u fazlaca ön plana çıkarma temayülünü de kabul etmez. Zira Kur'an-ı Kerim'e göre, Meryem'e gelen elçi yalnızca ona mucizevi şekilde hamile kalacağı müjdesini iletir. İkinci olarak da Kur'an-ı Kerim, İsa ve annesi Meryem'e ilişkin bu durumun insanlar için bir imtihan vesilesi olduğunun altını çizer.

Matta İncil'nin ilk mesajları arasında İsa'nın dağdaki vaazı yer almaktadır. İsa “On Emir'in” uygulanışına yönelik olarak kendi döneminde yaygın olan bazı kanaatleri eleştirmiş ve

¹⁰² Michel Thomas, Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş, Ohan Basımevi, İstanbul,1992, s.35

¹⁰³ Matta:1:23

¹⁰⁴ Mü'minin, 50

¹⁰⁵ Meryem, 19-20

¹⁰⁶ Luka,1:35

¹⁰⁷ Al-i İmran, 59

bu uygulanan katı bir anlayış yerine, bunların hikmetlerinin de dikkate alınması gerektiği üzerinde durmuştur. İsa, Musa hukukuna alternatif bir hukuk sistemi ve anlayış da getirmemiş aksine hukuka bağlılığın önemini vurgulamış, bir taraftan da Musa hukukunun uygulanmasında kendi döneminde görülen bazı yanlış anlama ve uygulamaları da eleştirmiştir.

Bu hükümler son ilahi din olan Kur'an-ı Kerim'de de tekrarlanmıştır. Tevrat, İnciller ve Kur'an-ı Kerim'de dile getirilen bu hükümlerin ilahi dinlerin insanlığa sunmuş olduğu ortak ahlaki değerler olduğunu kabul edebiliriz.

Markos İncil'i İsa'nın soy kütüğü ve doğumuyla ilgili bilgi vermeden doğrudan İsa'nın öğretisini tebliğ ederek başlar. Markos İncili'nin ilk mesajlarında İsa'nın Tanrı Oğlu olduğu savunulmaktadır. *"Tanrı Oğlu Mesih'e ilişkin müjdenin başlangıcı"*¹⁰⁸ şeklindeki Markos İncili'nin bu tanımlamasını Kur'an-ı Kerim onaylamaz. İsa'nın kendinden önceki peygamberler gibi bir insan olduğunu bildirir. *"Meryem Oğlu İsa Mesih, peygamberden başka bir şey değildir. Ondan evvel nice peygamberler gelmişti. O'nun annesi doğru ve iffetli kadındı. İkisi yemek yerlerdi. Bak! Biz onlara ayetleri nasıl apaçık gösteriyoruz, sonra bak! Onlar nasıl yüz çeviriyorlar!"*¹⁰⁹

Markos İncil'i, İsa'nın mucizelerinden en çok bahseden İncil'dir. Hristiyanlık'ta İsa'ya verilen mucizelerin büyük bir önemi vardır. Bundan dolayı Hristiyanlık mucizeler üzerine kurulmuş bir din olarak tanımlanmıştır. İnciller'de İsa'ya verilen mucizelerle, Kur'an-ı Kerim'deki İsa ile ilgili mucizeleri karşılaştırdığımızda her iki kutsal kitabında Allah'ın sonsuz kudretine dikkat çekildiğini görüyoruz. Kur'an-ı Kerim'de İsa ile ilgili dört mucize şöyle zikredilmiştir. *"Allah o zaman şöyle diyecek: Ey Meryem Oğlu İsa! Sana ve annene verdiğim nimetimi hatırla! Hani seni mukaddes ruh ile desteklemiştim; bu sayede sen beşikte iken de yetişkin çağında da insanlarla konuşuyordun. Sana kitabı, hikmeti, Tevrat ve İncili öğretmiştim. Benim iznimle çamurdan, kuş şeklinde bir şey yapıyordun da ona üflüyordun, hemen benim iznimle bir kuş oluyordu. Yine benim iznimle anadan doğma körü ve alacayı iyileştiri yordun. Ölüleri benim iznimle hayata çıkarı yordun. Hani İsrailoğulları'nın seni öldürmelerini engellemiştim; kendilerine apaçık deliler getirdiğin zaman ve içlerinden inkâr edenler, bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir demişlerdi. Hani havarilere, bana ve peygamberime iman edin diye ilham etmiştim. Onlarda iman ettik, Allah'a teslim olmuş kimseler olduğumuza sende şahit ol demişlerdi. Hani havariler Ey Meryem Oğlu İsa, Rabbin size gökten, donatılmış bir sofr a indirebilir mi? demişlerdi. O, iman etmiş kimseler iseniz Allah'tan korkun cevabını vermişti. Onlar ondan yiyelim, kalplerimiz mutmain olsun, bize doğru söylediğini bilelim ve ona gözleriyle görmüş şahitler olalım istiyoruz demişlerdi. Meryem Oğlu İsa şöyle dedi: Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofr a indir ki, bizim için geçmiş ve geleceklerimiz için bayram ve senden bir ayet olsun. Bizi rızıklandır; zaten sen rızık verenlerin en hayırlısı sındır. Allah da şöyle buyurdu: Ben onu size şüphesiz indireceğim; ama bundan sonra içinizden kim inkâr ederse, kâinatta hiç kimseye etmediğim azabı ona edeceğim."*¹¹⁰Yine Kur'an-ı Kerim'in bir başka suresinde İsa'nın gelecekte n haber veren bir başka mucizesi zikredilmiştir. *"O, İsrail Oğullarına bir elçi olacak ve onlara şöyle diyecek: Size Rabbinizden bir mucize getirdim: Size çamurdan bir kuş sureti yapar, ona üflerim ve Allah'ın izniyle kuş oluverir. Yine Allah'ın izni ile*

¹⁰⁸ Markos, 1:1

¹⁰⁹ Bkz. Meryem, 88-93; Bakara, 116-117; Kehf, 4-5; En'am, 101-102

¹¹⁰ Maide, 110-115

körü ve alacayı iyileştirir, ölüleri diriltirim. Ayrıca evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer inana kimseler iseniz, bunda sizin için ibretler vardır.”¹¹¹

Luka İncili’nin ilk mesajlarında, İsa’nın çocukluğu ve İsa’nın soyu ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Ancak bu bilgilerin Matta İncili’nden farklı olmasının nedeni; Luka İncili’nde tarihsel kronolojiye uygunluğu dikkate almış olmasıdır. Luka İncili, ilk mesajlarında diğer İnciller’den farklı olarak, teslis inancının üçüncü unsuru olan “Kutsal Ruh’un” teslis inancındaki önemi üzerinde durmuştur.

Luka İncil’i İsa’nın göklere yükselişiyle sona erer. “Öğrencilerini Beytanya’ya kadar götürdü. Ellerini kaldırıp onları kutsadı. Onları kutsarken aralarından ayrıldı ve göğe alındı. Onlarda kendisine tapınıp büyük bir sevinç içinde Yerusaleml’e döndüler ve sürekli olarak tapınakta Tanrı’yı yüceltiler.”¹¹²

Yuhanna İncili’nin ilk mesajlarında Hristiyan dinin en önemli inanç sistemi olan teslis akidesinin unsurlarını oluşturan Baba, Oğul, Kutsal Ruh üçlüsünden bahsedilmiştir. Bu inanç sistemi Hristiyanlarla Müslümanlar arasındaki en önemli polemik konularından biridir. Müslümanlar, Hristiyanların bu inancının, Hristiyanları tevhit inancından uzaklaştırdıklarını söylerken, Hristiyanlar ise, Teslis inancına farklı yorumlar getirerek, teslisi oluşturan üç cevherin gerçekte bir olduğunu savunmaktadırlar.

Kur’an-ı Kerim, Hristiyanların bu inancı eleştirerek; “Allah için üçüncüdür diyenler muhakkak kâfir oldular oysa tek bir ilahtan başka ilah yoktur. Eğer dediklerinden dönmezlerse içlerinde küfredenlere şüphesiz açık bir azap dokunur demektedir.”¹¹³ Daha sonra onların bu inançtan vazgeçmelerini öğütlemiştir. “Ey Ehl-i Kitap! Dininizde aşrı gitmeyin ve Allah hakkında, gerçekten başkasını söylemeyin Meryem Oğlu İsa Mesih, ancak Allah’ın Resulü’dür, O Allah’ın Meryem’e ulaştırdığı “Ol” kelimesinin eseridir, O’ndan bir ruhtur. O’nun tarafından gönderilmiş yahut teyit edilmiş yahut da Cebrail tarafından üfürülmüş bir ruh’tur. Şu halde Allah’a peygamberlerine iman edin. “Tanrı üçtür” demeyin, sizin için hayırlı olmak üzere bundan vazgeçin. Allah ancak bir tek Allah’tır. O, çocuğu olmaktan münezzehtir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O’nundur. Vekil olarak Allah yeter.”¹¹⁴

İncillerin son mesajına gelince, İnciller İsa’nın çarmıha gerilmesini ve onun tekrar dirilmesiyle sona erer. Kur’an-ı Kerim, İsa’nın çarmıhta öldüğünü beyan eden Hristiyan inancı reddederek “Asli günahın” bir sonucu olan kefarete olayını kabul etmez. “Biz Allah’ın peygamberi olan Meryem’in Oğlu İsa’yı öldürdük demeleri sebebiyle kendilerini lanetledik, rahmetimizden kovduk. Hâlbuki onlar, İsa’yı öldürmediler ve asmadılar fakat kendilerine bir benzetme yapıldı. Esasen İsa’nın katli hakkında kendileri de ihtilafa düşüp kesin bir şüphe içindeler. O’nu gerçekten öldürmemişlerdir.”¹¹⁵ Kur’an-ı Kerim, çarmıha gerilen kişi İsa olmadığı O’na benzeyen bir kişi olduğunu bildirmiştir. Ayrıca İsa’nın çarmıha gerilmediğini ve

¹¹¹ Al-i İmran, 49

¹¹² Luka, 50-53

¹¹³ Maide, 73

¹¹⁴ Nisa, 171

¹¹⁵ Nisa, 157

ölmediğini ortaya koyan Kur'an-ı Kerim, İsa'nın bu durumuna açıklık getirmiştir. “Doğrusu Allah O’nu yükseltip himayesine almıştır. Allah izzet ve hikmet sahibidir.”¹¹⁶

KUR'AN-I KERİM'İN İLK VE SON MESAJLARI

İlahi dinlerin son kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim kendisinden önceki kutsal kitaplarından farklı bir mesajla başlamaktadır. Yaratılanların içerisinde sahip olduğu iradeden dolayı en üstün varlık olan insanın zihinsel birikiminin başlangıcı olan okuma emriyle başlar. Allah'ın son ilahi kitaba bu emirle başlamasının insanlığın tarih boyunca okuma eylemini yeterince yerine getiremediklerinden dolayı, Allah'ın insanlar için belirlemiş olduğu hedeften uzaklaşmışlardır. Bundan dolayı Allah öncelikle insanı diğer varlıklardan üstün kılan ilimin anahtar kelimesi olan okuma emriyle son ilahi vahye başlamıştır. Bu başlangıçta, ayrıca ilmin kaynağı olan Allah'ın yaratma kudretinin yüceliği dile getirilmiştir. İkinci okuma emriyle de, yaratılanlar için öğrenme kabiliyetine sahip olan insandan, yaratılan varlıkları tanımasını istemiştir. Ayrıca insanı basit bir “alaka”dan yaratan Allah'ın vermiş olduğu bilgi sayesinde varlıkların en üst derecesine yükseltmiştir.

İlahi dinlerin kutsal kitaplarına genel olarak baktığımızda yoktan var etme gücüne sahip tek varlık olarak Allah'ı görmekteyiz. Bu yaratma eylemi tarihi süreç içerisinde somut düşünceden soyut düşünceye doğru bir tekâmül içerisinde devam etmiştir. Öncelikle ilahi kitapların ilki olan Tevrat'ta yaratma olayı insanın yaratılışı ve yaşadığı kâinatı tanımasına yönelik bilgiler verirken, İnciller'de yaratma olayına farklı bir boyut getirilerek insanın ilk yaratılışına benzer olan, Allah'ın yaratma kudretinin farklı bir üstünlüğü vurgulanmıştır. Son ilahi kitap Kur'an-ı Kerim'de ise, yaratılan varlıkların yaratılışından çok bu varlıklardaki yaratma sanatındaki incelikler vurgulanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'in ilk ayetlerinde vurgulanan bir diğer konu beşeri bilgilerin vasıtası olarak kalemin övülmesi dikkat çekmektedir. Kalem, insanlık tarihinin bilgi birikiminin en önemli vasıtasıdır. Son ilahi kitap Kur'an-ı Kerim, aynı zamanda geldiği toplumu kalemin verileriyle şekillendireceğini haber vermektedir. Ayrıca, insana bilmediğini öğreten Allah'ın ilimin kaynağı olduğu da bildirilmiştir. Nitekim İslam'ın ilk yıllarına baktığımızda Hz. Muhammed'in ilme verdiği önemi görmekteyiz. Kur'an-ı Kerim'in ilk ayetlerindeki bu mesajlarla güçlü bir İslam medeniyetinin kurulmasının habercisi olmuştur.

Müddessir suresinin ilk ayetlerinde Hz. Peygamber'e insanları uyarması emredilmekte ve izleyeceği yol gösterilmektedir. Bu ayetlerde Allah'ın ayetlerini ve kıyameti inkâr edenler uyarılmakta ve insanın sorumluluğu vurgulanmaktadır.

Fatiha suresinde ise, insanlığa gönderilen ilahi dinlerin son mesajının önsözü niteliğindedir. Fatiha suresi, hamd ve şükrün âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsus olduğunu bildiren ayetle başlar. Bu ayet, Kur'an-ı Kerim'in nüzul sebeplerinin başında yer alan tevhidi ifade etmek ve aynı zamanda tevhidi ilan etmektir. Allah ile kul arasında bir tür sözleşme ve anlaşma olarak değerlendirilen Fatiha suresi, Allah insan ilişkisinin tek taraflı olarak kulun gayretiyle değil mutlaka Allah'ın hidayet ve yardımıyla sağlanacağını vurgular. Surenin ilk yarısı da kulun Allah'a hamd ve övgüsü, ikinci yarısı da kulun Allah'tan isteklerini dile getirir. Fatiha suresi önce Allah'ın en belirgin nitelikleri ile tanıtmakta ve insanı sağlam bir imanla

¹¹⁶ Al-i İmran, 158

O'na yöneltmekte, yaratıcıya ve yaratılmışlara sorumluluk duygusuyla hareket etmeyi dinin ve dindarlığın temeli olarak belirlemektedir. Surenin insanoğlunun yaratıcısıyla ve hem cinsleriyle uyum içinde yaşamayı gaye edindiği dikkate alınırsa onun sadece Kur'an-ı Kerim'in özü değil, aynı zamanda bütün hak dinlerinde özü olduğu sonucuna varılabilir.

İlahi dinlerin son halkası olan Kur'an-ı Kerim'in son mesajlarına baktığımızda Allah ve insan arasındaki iletişimin en olgun noktaya tamamladığını görmekteyiz. Allah, insanın yeryüzündeki serüveninin başlangıcından başlayarak insanların yaratılış gayelerine uygun bir şekilde yaşamaları için peygamberler ve kitaplar göndermiştir. Allah ve insan arasındaki iletişimin en önemli somut kaynakları olan vahyin son kitabı olan Kur'an-ı Kerim'le sona erdiği bildirilmiştir. Son ilahi kitap kendinden önceki vahiyler gibi sadece gönderildiği toplumlarla sınırlı kalmamış bütün insanlığı kucaklayacak evrensel ilkeleri beyan etmiştir. Böylece Allah, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar göndermiş olduğu vahyin, Kur'an-ı Kerim'le kemal noktaya ulaştığını vurgulamaktadır. *"...Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı beğendim..."*¹¹⁷

SONUÇ

İlahi kitaplar, Allah ve insan arasındaki iletişimin somut göstergeleridir. Bu kitaplar indikleri dönemden günümüze kadar insanlığı etkilemiş ve şekillendirmişlerdir. Ancak şunu da ifade etmeliyiz ki, her kutsal kitap indirildiği toplumların sosyo-kültürel yapısını kendi ilkelerine göre düzenlemiştir. Bundan dolayı ilahi kitapların bu yapılarını esas alarak ilahi dinlerin ilk ve son mesajları üzerinde değerlendirmeler yaptık. Bu değerlendirmeleri yaparken; ilahi dinlerin kutsal kitaplarının insanlığa sunmuş olduğu filolojik ve sosyo-kültürel yapıları göre şekillenerek farklılaştığı kanaatine ulaştık. Ancak bu farklılaşmanın tamamen filolojik ve sosyo-kültürel yapılardan kaynaklanmadığını, bazen de insanların kutsal metinleri kendi arzu ve isteklerine göre yorumlamalarından kaynaklandığı bilinmektedir. Bu yorumlar, zaman içerisinde ilahi dinlerin ortak fenomenlerinin farklılaşmasına neden olmuşlardır. Örneğin ilahi dinlerin en temel ortak değeri olan bir tek Allah'a inanma inancı bile bu yorumlar sayesinde farklılaşmıştır. Oysa ki, ilahi dinlerin kutsal metinlerine baktığımızda bu farklılıkların vahiyden daha çok yorumlardan kaynaklandığını görmekteyiz.

İlahi kitapların ilk ve son mesajlarını incelerken ilahi kitaplar arasında bir tarihsel tekâmülün olduğunu gördük. Son kitap, Kur'an-ı Kerim'in kendinden önceki kitaplara atıfta bulunması ve bu kitaplardaki bazı bilgileri onaylaması ve bazı yanlış inanışlardan bahsetmesi bu görüşümüzü doğrular niteliktedir. Ayrıca ilahi kitapların bazı hükümlerine baktığımızda birbirini tamamlar nitelikte olduğu gibi, bazen de kendinden önceki hükümleri nesh ettiklerini de görmekteyiz.

İlahi dinler arası diyalogun başladığı günümüzde ilahi dinlerin insanlığa sunmuş olduğu ortak değerleri kutsal metinlerin redaksiyon tenkitleri yapılarak yeniden ortaya koyabiliriz. W. Montgomery Watt'ın da ifade ettiği gibi, *"din olmadan gerçek bir dünya birliğinin kurulamayacaktır. Ekonomik ve siyasi birlik organizasyonları ve hatta homojen maddi kültür birliği gibi yapay birlikler kurulabilir. Ancak, gerçek birlik, insanların birlikte bir topluluk oluşturma duygusuna sahip olmalarını gerektirir. Eğer biz insanlık kavramını basitçe kutsallık*

¹¹⁷ Maide, 3

boyutundan soyutlarsak bu mümkün olmaz. Gerçek bir birlik aşkın kaynaklı ve aşkın değerlere sahip bir topluluk gerektirir. Böyle bir topluluk Allah'a inanan ve O'na ibadet eden ya da mutlak gerçeklikle bir olma yolunu arayan kimselerle gerçekleşecektir.”¹¹⁸

Bu makalemiz bize şunu gösterdi ki, İlahi dinlerin kutsal kitapları derinlemesine incelendiğinde ilahi dinler arasında farklılıklardan çok, ortak noktalara ulaşılabilecektir. Bu da ilahi dinlerin mensupları arasında kaynaşma ve dayanışmayı güçlendirecektir kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

- Adam, Baki, Yahudi kaynaklarına Göre Tevrat, Pınar Yayınları, III. Baskı, İstanbul,2010
- Albayrak, Kadir, (2002), Dinlerde Günah Kavramı ve Kurtuluş Yolları, Dini Araştırmalar, C.4, Say.12, Ankara, 2002
- Bucaille, Maurice, Kitab-ı Mukaddes, Kur-an ve Bilim, T.Ö.V Yayınları, İzmir, 1978
- Demirci, Kürşat, Dinler Tarihinin Meseleleri, İnsan Yayınları, İstanbul,1997
- Kürşat, (2016), Yahudilik ve Dini Çoğulculuk, Ayışığı Kitapları, İstanbul, 2016
- Katar, Mehmet, Hristiyanlıkta, Yahudilikte ve İslam'da Tövbe, Töre Yayınları, Ankara,1997
- Komisyon, Dinler Tarihi Ansiklopedisi, C.II, Gelişim Yayınları, İstanbul, (1976-1977)
- Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2014
- Kutsal Kitap (Eski ve Yeni Antlaşma),Kitabı Mukaddes Şirketi, Ohan Matbaacılık, İstanbul, 2001
- Kutluay, Yaşar, İslam ve Yahudi Mezhepleri, Anka Yayınları, II. Baskı, İstanbul, 2001
- Mevdudi, Tefhimül Kur'an, İnsan Yayınları, İstanbul, 1986
- Michel, Tomas, Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş, Ohan Basımevi, İstanbul,1992
- Örs, Hayrullah, Musa ve Yahudilik, Remzi Kitapevi, İstanbul,1999
- Schimmel, Annamarie, Dinler Tarihine Giriş, Kırkambar Yayınları, İstanbul,1999
- Sağlam, Bahaeddin, Geçmiş ve Gelecek Arasında Tevrat, Tebliğ Yayınları İstanbul,1998
- Schultz, Samuel, Kutsal Kitap Araştırması Eski Anlaşmaya Giriş Yasa ve Tarih, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul,1997
- Sağlam, Zeynep,(2010), Kur'an-ı Kerim ve Tevrat'a Göre Habil ve Kabil Kıssası, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010
- Şimsek, Sait, Kur'an Kıssalarına Giriş, Yöneliş yayınları, İstanbul,1993

¹¹⁸ Watt Montgomery, Dinlerde Hakikat, Çev. A.Vahap Taştan-Ali Kuşat, İz yayıncılık, İstanbul, 2002, s.223

Tanyu, Hikmet, Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları, İlmi İnceleme ve Tenkidi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.1, Say.1, Ankara, 1966

Ulutürk, Veli, Kur'an-ı Kerim'de Yaratma Kavramı, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995

Watt, Montgomery, Dinlerde Hakikat, Çev. A.Vahap Taştan-Ali Kuşat, İz yayıncılık, İstanbul, 2002

Yiğitoğlu, Mustafa, (2012) Hz. Musa'ya Atfedilen Kitapların Farklı Redaksiyonları, The Journal of Academic Social Science Studies, Volume 5, Issue 7, P.809-817, 2012

<https://İslamansiklopedisi.org.tr//tevrat>